

מסורת הש"ס

(א) גי'א שילא וכן לקמן, **(ב)** ג'ל רבתי ובי"א ברי"ף והרש"א, **(ג)** נפסחים ג. וס"ג, **(ד)** נאבות פ"ב מ"ו, **(ה)** נעיל פ. י. **(ו)** ויבמות ק"ג, **(ז)** נש איתא אלעזר, **(ח)** נדרים נח,

»

תורה אור השלם

1 ואזניך תשמענה דבר מאתריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשקצאלה ישיעיהו ל כא **2** גם מנבה ירא וחתחתים בדרך ונאץ השקד וחסבל החנב וחסר האביונה כי הולך האדם אל בית עולמו וקבבו בשוק חספדים:

3 בכל עת יהיו בדרך לבנים ושמעו על ראשך ולי יחסר: **קהלת ט ח** **4** לכן בה אמר אדני אלוהים הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישונו ואתם תצמאו הנה עבדי ישקחו ואתם תבשה ישיעיהו סה יג **5** הנה עבדי ירנו משוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ומשכר רוח תתליה:

»

הגהות הב"ח

(א) גמ' שגא' לכן סה אמר: **(ב)** רש"י ד"ה דטו וכו' **(ג)** רבני פומבדיתא: **(ד)** ר"ה אונן וכו' לנו בו מאחרי: **(ה)** ד"ה וכו' ששפני וכו' ימות שישוב בתשובה: **(ו)** במשנה מי שהחשיך לו בדרך: **(ז)** רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נטמן:

»

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני משה: **מסכת שמות פ"ג ה"ו**:

»

מוסף רש"י

נותן כיסו לנכרי. ולא יעלטלנו פחות פחות מארבע אמות (דע"ז יז).

אס בן עוז"ב הוא. שאס כשר היה הכל בזכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבו: **אחים בהספידא דהאס קאימנא.** בשעת מיתמי

התאמן בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: **דהאס קאימנא.** בשעת הספד ואשמע איך תחמם אלמא אליטריך

לרצ לאזהוריה להספדא. וכיון דרצ גברא רבה וכן העולם הבא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר: **הא דמחממין ליה.** להספידא: **ואחים כו'.** לעולם חמומי צעי שאין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מחממני וזכו כולוהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא מחממו: **דסנו ליה כולוהו פומבדיתאי.** משום דמוכח להו במילי דשמאי **(ט)** ובני פומבדיתאי רמאין הן כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין קס). פומבדיתאי לויין שני אושפיזין: **ואזניך תשמענה דבר מאתריך לאמר זה הדרך לנו** **(א)** **זכ.** מאחרי מטתך כשמתות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך זה זה לכו זה מובטח שהוא בן העוה"ב: **נוחה הימנו.** דעתם נוחה עליהם ממה שזושמטין עליו ורואין זו: **עשה דברים.** שיאמרו לפני מטתך בהספדך:

לאחר מטוסף. היא היא אלף שנגליל היו הספדנין לפני המטה וזיהודה לאחר המטה: **וכ"ש.** ששפני שאינו יודע איזה יום ימות **(י)** וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמנא כל ימיו בתשובה יהיו: **בגדיך לבנים.** נשמתך טהורה ונקיה: **כלום חסר בים המלך.** בתמיה. הכל מוכן ושמה יבהילנו לבא פתאום ואנו זריזין ליכנס לסעודה מקושטין: **כלום יש סעודה בלא טורח.** עדיין יטורכו לטרות לזרכי סעודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט: **יעמדו וייראו.** ואף לעוה"ב דייקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים: **ר"מ אומר.** אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נראים מן הקדושים ולשמש שכן דרך המשרתים עומדים ואין כאן כושה: **זה לזיוט.** שמוזנן הצגד: **אלו ספילין.** שהם שם משמן טוב דכתיב **(י)** וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותנא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שזכאש (ברכות דף ו.)

הדרן עלך שואל

ב' שהחשיך ^(א). נותן כיסו לנכרי. מצעוד יוס: **ואס אין עמו.**

הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא: **לאחר החינוכה.** של עיר שהוא מקום המשממר ראשון וזא לפרק מן החמור: **נוטל.** בידו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין ממיר החצלים של אוקף שהן קשורים בהן והשקין נופלין: **גב' מאי טעמא**

שרו ליה למיפז לנכרי. והרי הוא שלוחו לישאלו בשבת: **מעמיד עצמו.** מלהזיל ממונו: **דוקא כיסו.** דכיון דטרח זה שע"י טורח הוא משמכר חיים עלה וחי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: **ולא אמרן.** דמניאה לא אלף דלא אמיא לידיה קודם שתחשך ולא הגזיזה ולא זכה זה: **האי אדם.** ויש במינו שחייב בצנזות ואמי לאחילופי: **לשופט.** יהיב דלית ליה דעת כלל אצל חרש דעמא קלישתא אית ליה כדאמר' ציצמות (דף ק"ג):

שואל פרק שלשה ועשרים שבת

קנג.

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת. אף על פי כן כשהיא רואה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי זר יאשיה וכההיא מעשה דר' בנאה דחזקת הצמים (ב"ב דף נח. ושם) דהוה מניין מערתא כי מטא למערתא דאצרהס אצינו אשכחיה לאליעזר עבד אצרהס דקאי אצבא אמר ליה מאי קא עביד אצרהס כו' אמר ליה ניעול וינתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד. מ"ר:

הדרן עלך שואל

ב' שהחשיך ב' חרש שוטה וקמן. אע"ג דאמר לעיל צפרק כל כתבי (דף קכא). גבי קטן שצא לכבות דקטן העושה לדעת אציו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקירה והנחה אלף כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:

הסופדים ^(א) בני גלילא אמרי עשה דברים לפני משה: **אמר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר** ^(א) **שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו ^(ב) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מלובלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים נכנסו אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמושמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר ^(א) ^(ב) כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו ^(ג) הנה עבדי ירנו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:**

הדרן עלך שואל

ב' שהחשיך ^(א). בדרך נותן כיסו לנכרי ^(א) **ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור** ^(א) **הגיע לחצר החינוכה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאיליהם: **גב' מאי טעמא שרו**** ^(א) **ליה רבנן במיתב כיסיה לנכרי קים** ^(א) **להו לרבנן ד"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא ידוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה בכיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה בכיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו בכיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב מאי טעמא החמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן מהחמור מנח ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הגי אדם האי לאו אדם לחרש ושוטה לשוטה ^(ב) שוטה וקטן לשוטה איבעיא להו ^(ב) לחרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא ^(א) ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר תרומת חרש לא**

הא ^(א) **הוא שלוחו לישאלו בשבת: מעמיד עצמו.** מלהזיל ממונו: **דוקא כיסו.** דכיון דטרח זה שע"י טורח הוא משמכר חיים עלה וחי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: **ולא אמרן.** דמניאה לא אלף דלא אמיא לידיה קודם שתחשך ולא הגזיזה ולא זכה זה: **האי אדם.** ויש במינו שחייב בצנזות ואמי לאחילופי: **לשופט.** יהיב דלית ליה דעת כלל אצל חרש דעמא קלישתא אית ליה כדאמר' ציצמות (דף ק"ג):

עין משפט ונר מצוה

נא א מ"י פ"ו מהלכות תשובה הלכה ז: **א** ב מ"י פ"ו מהלכות שבת הלכה כז סמנ' לאין סה טו"ע א"ח ס' רפו סעיף א וספי' ח וסמן' שנט סעיף ה:

ב ג מ"י פ"ב שם הלכה ו סמנ' שם טו"ע א"ח ס' רפו סעיף ז: **ג** ד מ"י פכ"א שם הל' י סמנ' שם טו"ע שם סעיף ט:

ד ה מ"י פ"ו שם הלכה כז סמנ' שם:

ה ו ז מ"י שם ופ"כ שם הלכה ו סמנ' שם טו"ע שם סעיף א:

ו ח מ"י פ"ב שם הלכה ו סמנ' שם טו"ע שם סעיף א:

ז ט מ"י שם הלכה ו טו"ע שם סעיף ג:

ח י מ"י שם טו"ע שם סעיף ד:

ט כ ל מ"י שם טו"ע שם סעיף ה:

»

רבינו חננאל

איהו בן עולם הבא כל שיעת רבותיו נוחה הוימנו.

כך שמעתא דא סלקא. **הדרן עלך שואל אדם פרק עשרים וארבע**

מ' שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו'. ואוקימנא למתניתין דאין מעמיד עצמו על ממונו, והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו. ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתאי לידיה לא התירו לו לתת לנכרי. ובמציאה דאתאי לידיה ללישנא בתרא עלתה בתוקן, וכל תיקו דאיסורא לחומרא, והילכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש. אין עמו נכרי מניחו על חמור. דייקנין מינה בעת שמצויין ביחד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה כפיני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי, וכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור. וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור. ולעולם לגרוע שבהן נותן, כגון חרש ושוטה לשוטה נותן, שוטה וקטן לשוטה נותן, והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשיב. בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו,